

Çok Partili Yaşama Geçiş Döneminde Tarsus Kentinde Yayınlanan Tarafsız, Milliyetçi, Yerel Bir Gazete: Berdan

An Objective, Nationalist, Local Newspaper Published in Tarsus City during the Period of Transition to Multi-Party Life: Berdan

Araştırma Makalesi – Research Article

Oğuz KALAFAT

Milli Eğitim Bakanlığı, 03kalafat03@gmail.com,
ORCID Numarası|ORCID Numbers: 0000-0002-2341-6290

Öz

Çukurova'nın önemli kentlerinden olan Tarsus, geçmişten günümüze oldukça geniş bir hinterlanda sahiptir. Akdeniz'in kıyısında yer alan bu kent, gelişmiş ekonomisinin yanında basın yayın tarihi anlamında da kayda değer bir potansiyeli bulunmaktadır. Nitekim, 1949 yılı itibarıyla Tarsus'ta yayımlanan Gülek, Sicil, Toros, Demokrat gibi gazetelerin dışında "Berdan" isimli bir gazete daha yayın hayatına başlamıştır. Tarafsız, milliyetçi ve dini değerlere yönelik bir yayın politikası güden gazetenin yaklaşık 57 sayısı çıkmıştır. Yerel, ulusal ve evrensel nitelikli haberleri ön planda tutan gazete bölge halkını bilinçlendirmeye çalışmıştır. Üstelik yayımlandığı dönem, Türkiye'de önemli değişikliklerin yaşandığı bir süreç olduğu için gazeteye ayrı bir önem kazandırmıştır. Zira, 27 yıl hükümette bulunan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) iktidarının artık son, Demokrat Parti'nin ise (DP) ilk muhalefet yıllarıydı. Dolayısıyla çok partili hayata fiilen geçişin gerçekleştiği bu dönemde politik olayları tarafsız şekilde aktarmaya çalışan Berdan gazetesi, milliyetçi ve komünizm karşıtı yayınlar yapmaya özen göstermiştir.

Berdan gazetesinin en önemli özelliklerinden biri, ilk sayfasında genellikle karikatürler yayınlamasıdır. Karikatürler vasıtasıyla yerel karakterleri öne çıkaran gazete, nadir de olsa fotoğraflı haberlere de yer vermiştir. Ayrıca gazetede yerel haberler, tarih-edebiyat bölümleri ve dini içerikli yazılar yer almıştır. Gazetenin, Türkiye'nin demokratikleşme sürecinde Tarsus ve çevresinde yaşanan gelişmeleri aktaran, dini ve kültürel bilgiler veren ve bu yönüyle de yerel arşiv niteliği taşıyan önemli gazete olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Berdan, Tarsus, Çok Partili Hayat, Basın-Yayın, Gazete.

Abstract

Tarsus, one of the important cities of Çukurova, has a wide hinterland from the past to the present. Located on the Mediterranean shore, this place has great potential in terms of its history of press and media, as well as its developed economy. Indeed, apart from the newspapers, such as Gülek, Sicil, Toros, and Demokrat in Tarsus City, a newspaper named Berdan also began its publication life in 1949. The newspaper, which followed a publication policy towards objective, nationalist, and religious values, published approximately 57 issues. The newspaper that prioritized local, national, and global news tried to raise awareness among the locals. Moreover, during its publication period, it referred to a special importance for the newspaper, because of the significant changes underwent in Turkey. Because it was the final era of the Republican People's Party (CHP) ruling the country for approximately 27 years, and the first opposition years of the Democratic Party (DP). Thus, at the time when the transition to a multi-party system was taking place, Berdan, focusing on reporting the political events objectively, gave importance to make national and anti-communist publications.

One of the most important features of Berdan is that it usually published cartoons on its front page. The newspaper emphasizing local figures through the cartoons rarely incorporated photographic news. In addition, local news, history-literature sections, and religious content were involved in the newspaper. It can be said that it is an important newspaper bringing up to date on the events taking place in Tarsus and nearby, providing religious and cultural information and holding a local archive feature in this sense.

Keywords: Berdan, Tarsus, Multi-Party Life, Press and Media, Newspaper.

Giriş

Türk basın tarihine bakıldığında Osmanlı Devleti'nde çıkarılan ilk yayın 1831 yılında yayın hayatına başlayan “*Takvim-i Vekâyi*” olduğu görülür. Adı geçen bu gazeteyi 1840 yılında “*Ceride-i Havadis*” takip etti. Tanzimat ve İslahat dönemlerinde yayın hayatına başlayan “*Tercüman-ı Ahval*” (1860), “*Tasvir-i Efkâr*” (1862), “*Muhbir*” (1867) gazeteleri ise farklı içerikleri olan diğer yayınlardı.¹ II. Meşrutiyet döneminde İttihat ve Terakki Partisinin yönetime geçmesinden sonra basın özgürlüğü artış gösterdi. Yalnız Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması ve Osmanlı Devleti'nin bu savaşa katılmasıyla basın-yayın faaliyetleri ister istemez hem yerel hem de ulusal düzeyde durağanlaştı.² Nitekim savaş başladığı 1914 yılında 73 süreli yayın bulunurken 1915 yılında bu sayı 6'ya düştü. 1916 yılında 8 ve 1917 yılında 15 olan sayı 1918 yılında gelişim göstererek 71'e yükseldi.³

Millî Mücadele Dönemi olarak bilinen 1919-1922 yılları arasında ise basın-yayın faaliyetleri Anadolu'nun içinde bulunduğu işgal durumundan dolayı karmaşıktı. Özellikle gazeteler, İstanbul Hükümeti ile İtilaf Devletleri tarafını tutanlar ve Millî Mücadeleye destek verenler olmak üzere ikiye ayrılmıştı. Genellikle her iki tarafın da ürettikleri içerikler Anadolu halkını kendi mücadelelerinin yanına çekmek üzerineydi. Nitekim Sivas Kongresi sonrasında Sivas'ta çıkarılan “*İrade-i Milliye Gazetesi*” ve 1920 yılından itibaren Ankara'da çıkarılan “*Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi*” bu çerçevede Millî Mücadelenin öncü yayınlardı. Bunlar dışında Hasan Tahsin'in Hukuk-u Beşer'i ve Konya merkezli Öğüt Gazetesi bu mücadeleye destek veren diğer yayınlardı.⁴ Bununla birlikte Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde Millî Mücadeleye karşı olan birçok yayın⁵ çıkarıldı. Bu tür yayınların ortak özelliği Türk halkının işgallere karşı bilinçlenmesi önünde engel oluşturmalarıydı. Gerçekten de söz konusu bu gibi gazeteler mücadelenin Türk tarafı lehine kazanılmasında son derece önemli rol oynadılar.

1923 yılında Cumhuriyetin ilanı sonrası yeni Türk devleti basın özgürlüğü konusunda otoriter bir tavır sergiledi. Kontrolü hep elinde bulunduran hükümet hilafeti destekleyen şekilde yayın yapan “*Tanin*, *Tevhid-i Efkâr*, *İkdam*” gazetelerini ve yazarlarını yargının önüne çıkardı. 1925 yılında Şeyh Sait Olayları nedeniyle yürürlüğe giren “*Takrir-i Sükûn Kanunu*” ile devlet ve hükümetle ilgili olumsuz haberler yasaklandı.⁶ Türk basın tarihinin zor dönemlerinden birisi de 1928 yılında yürürlüğe giren Harf İnkılabıydı. Arap harfleri yerine Latin alfabesinin yeni Türk hükümeti tarafından tercih edilmesi ve bu durumun zorunlu olması nedeniyle tüm gazeteler kendilerini yenilemek zorunda kaldı. Bu geçiş esnasında çok sayıda okuyucu kaybeden gazeteler zor duruma düştü. Kısmi anlamda devlet ulusal gazeteleri maddi olarak desteklese de bu mali yardım fazla yeterli olmadı. Yerel gazeteler maddi destekten yoksun bırakılınca Anadolu'da faaliyetlerini sürdüren yaklaşık 400 gazete kapandı.⁷

Ancak kısa bir süre sonra, okuma yazma seferberliğinin yaygınlaşması sonrasında, gazetelerin sayısı tekrar artmaya başladı.⁸ Nitekim Millî Mücadeleden İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasına kadarki dönemde ülkede 582 yerel veya ulusal gazete faaliyet gösterdi. Savaşın patlak vermesinden sonra ise 113 gazete kapandı.⁹ Savaş sonrası Türkiye'de çok partili yaşamın başlamasıyla birlikte gazetelerin sayısında yine kayda değer yükseliş yaşandı. 1946 yılında 194, 1947 yılında 322, 1948 yılında 408 ve

¹ Belkıs Ulusoy Nalcıoğlu, *Türk Basın Tarihi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayınları, s. 79-88.

² Abdi Erkal, ‘Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Yerel Basının Gelişim Süreci’, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 2019, s. 96 <<https://doi.org/DOI: 10.18094/josc.397938>>.

³ Atilla Girgin, *Türkiye’de Yerel Basın*, İstanbul: Der Yayınları, 2009.

⁴ Erkal, “Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Yerel Basının Gelişim Süreci”, 95-96.

⁵ İstanbul’da “İstanbul, Alemdar ve Peyam-ı Sabah” gazeteleri Trabzon’da “Selamet”, Adana’da “Ferda”, Balıkesir’de “İrşad”, Kastamonu’da “Zafer”, İzmir’de “Köylü, Şark, Müsavat ve İslahat”, Edirne’de “Teemmin”, Bandırma’da “Adalet” ve Bursa’da “Bursa ile Mücahhede” adlı gazeteler Millî Mücadele karşıtı içerikler sunan diğer gazetelerdi. Bkz. Aynı yer.

⁶ Nalcıoğlu, *Türk Basın Tarihi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayınları, s. 274.

⁷ Mustafa Şeker, *Yerel Gazeteler: Tekniği İçeriğiyle Çalışan Profili Haber Kaynakları Ekonomi Politik Gücü ve Sorunlarıyla*, Tablet Yayınevi, Konya, 2007, s. 42-43.

⁸ Selim N. Gerçek, *Matbuat Tarihi*, İstanbul: Büyüyenay Yayınları, 2019, s. 53-60.

⁹ Kabacalı, *Başlangıçtan Günümüze Basın Sansürü*, 194.

1949 yılında 420 gazete okuyucularına ulaşırken 1949 yılında faaliyet göstermeye başlayan gazetelerden bir diğeri de “Berdan” olmuştur.¹⁰

Berdan aslında Orta Toros sıradağlarından doğan ve Tarsus kentinin içinden geçerek Akdeniz’e dökülen bir akarsuyun ismidir. Yüksek rakımdan dolayı hızlı ve su taşıma kapasitesi yüksek bir ırmaktır. Bu bağlamda nehir halk tarafından aşılması zor bir özelliğe sahiptir. Türkler bu bölgeye geldiğinde sularının fazla olması ve geçişe zor imkân tanınması nedeniyle bu nehre “*Karasu*”¹¹ yani diğeri bir deyişle “*Berdan*” adını vermişlerdir. İncelediğimiz gazete ise ismini Tarsus kentinin içinden geçen bu ırmaktan almıştır.

Berdan Gazetesi Hakkında Ön bilgiler

Berdan Gazetesi’nin ilk sayısı 4 Temmuz 1949 tarihinde yayımlanmıştır. Gazetenin sahibi/Neşriyat Müdürü Sami Dural ve Yazı İşleri Müdürü Veyis Ekener’di. M. Bal¹² ise gazetenin karikatüristi olarak görev yapmaktaydı. Mersin ili Tarsus ilçesi Şadırvanlı Han’daki hususi dairede yönetim birimi bulunmaktaydı. Adana Türkedoğru Basımevi’nde yayımlanan gazetenin haftalık fiyatı 10 kuruş, üç aylık aboneliği 3 lira, yıllık aboneliği 5 liraydı. Haftalık olarak yayımlanan gazete, pazartesi günleri halkla buluşuyordu. Gazete, “*Milliyetçi, Siyasi, Müstakil Halk Gazetesi*” şeklindeki künyesi ile Mersin, Tarsus, Adana bölgelerine dağıtılarak satışı yapılmaktaydı. Gazete, içerik itibarıyla, genel olarak yerel bir çizgi izlese de yurt içi ve yurt dışı haberleri 4 bazen de 6 sayfa olarak okuyuculara aktarmıştır. Berdan Gazetesi’nin 4 Temmuz 1950 tarihinden itibaren kullandığı üst künye aşağıda gösterilmiştir:¹³

Görsel-1: Berdan Gazetesinin Üst Künyesi

Aslında Tarsus’ta kitapçı/kırtasiye işleten gazete sahipleri, çıkardıkları bu yayının ilk sayısında, yaklaşık 20 yıldır kendilerinde bir gazete çıkarma düşüncesinin var olduğunu belirtmişlerdir. Üstelik Sami Dural, başlangıçta yayın çıkarma düşüncesini, iş ortakları olan Yenimersin Gazetesi sahibi Fuat Akbaş’la birlikte hayata geçirmek istemiştir. Yalnız, ilk sayısındaki bilgilerden anlaşılacağı üzere, gazete uzun süre sonra sadece Dural tarafından yayın hayatına kazandırılmıştır. Ayrıca yine gazetenin milliyetçi prensiplere göre ve gençlere yönelik bir tarzı olacağı sahibi tarafından bizzat ifade edilmiştir. Nitekim gazetenin yayın politikası ile ilgili ilk sayısındaki “*Berdan Ailesi*” isimli başlıkta yayınlanan düşünceleri şunlardı:¹⁴ “*Berdan, dedim: Milliyetçi prensiplerden mühlhem olacaktır. Bu teklifim etrafında hemen kenetlendiler. Çünkü, onlar da benim gibi Türk milleti için tek çıkar yolun Milliyetçilik olduğuna inanmışlardır. Bu inancı bir meşale gibi başımız üzerinde taşıyacağız. Bu yol çapraşıktır. Zordur, çetindir, sarptır. Eğriyi yazsanız karakterinize sığmaz. Doğruyu yazarsanız gücenenler çok olur: gelin vakit varken dönün!.. Zorluğu azmimizle, evvel Allah, yeneriz. Doğruyu yazacağız. Ağabeylerimiz,*

¹⁰ Erkal, “Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Yerel basının Gelişim Süreci”, s. 95-96.

¹¹ Berdan, No:3, 18 Temmuz 1949, “*Karasu*”, s. 1-4.

¹² M. Bal’ın ismi hiçbir sayıda verilmemiştir. Ayrıca dönemin diğeri gazetelerinde de ismi açık şekilde yazılmamıştır. Bu nedenle resimlerde yazıldığı gibi “*M. Bal*” aktarıldı. Yalnız Çukurova basın tarihine dikkatlice bakıldığında tam isminin “*Mustafa Bal*” olduğu görülecektir.

¹³ Berdan, No:1, 4 Temmuz 1949, “Üst Künye”, s. 1-4.

¹⁴ Berdan, No:1, 4 Temmuz 1949, “*Berdan Ailesi*”, s. 1.

Çok Partili Yaşama Geçiş Döneminde Tarsus Kentinde Yayınlanan Tarafsız, Milliyetçi, Yerel Bir Gazete: Berdan

amcalarımızdan bize sinirlenenler olacak belki. Fakat, iyi niyetimizi bildikleri için, çalışmalarımızı takdirle karşılayacaklardır. Ya şu firkaçılık bahislerinde düşüncemiz, dedim. El cevap ülkü: yurdun ve milletin selametine hizmettir. İyiye, güzele, doğruya karşı beslediğimiz takdir duygusu, kötüden, eğriden, çirkinden uzaktır. Dedim, dediler. Düşündüm. Dava haklı ve mukaddes, ülkü aziz ve muhteremdi. Güzel Tarsus 'umuzun ise gerçekten, dürüst ve riyasız görüşlere yer verecek bir organa ihtiyacı vardı. Son bir söz Berdan çatısı dar ve kifayetsiz, buna mukabil bütün Tarsus 'u içine almak isteyen Berdan Ailesi kalabalık ve kesafetlidir. Son bir cevap: Gönüller bir olsun. Hadi bakalım Berdan 'lılar iş başına..."

Gazetenin çıkışıyla ilgili olarak Tarsus'ta yayınlanan diğer iki gazeteye yönelik yazılara da yer verdi. İlk sayısında yine aynı kentte faaliyet gösteren Gülek ve Sicil gazeteleriyle ilgili olarak saygılı ifadeler kullanmıştır. Yayınladığı yazıda her iki gazeteyle ilgili "Baş üstünde yerleri var" ifadesiyle çatışmadan uzak yeni bir politikaları olduğu da kamuoyuyla paylaşıyordu.

Berdan'ın yine ilk sayısında milliyetçi ve siyasi karakteriyle ilgili açıklamalar yapan gazete editörü "Neden Çıkıyoruz?", "Neyiz?", "Neler Yapacağız?" gibi soruları da cevaplandırıyordu. Buna göre editör verdiği cevapta "milliyetçi ve siyasi" karakterinin yayın politikasının ana hatlarını oluşturacağı ve bu yönde mücadele verileceğini ısrarla tekrarlamıştır. Türk milliyetçiliği çizgisinde ilerleneceğinin donelerini vermiştir. Gazetenin ilk sayısı incelendiğinde tarafsız bir yayın politikası güdeceği de anlaşılmaktadır. Çünkü ilk sayıya bakıldığında farklı ve kendine has politik haberlere yer verdiği görülmektedir.¹⁵

Berdan ilk sayısından itibaren düzenli şekilde İslam prensiplerine uygun "Ramazan Sohbetleri" ve "Hakikat Aleminde Parıltılar", Türk edebiyatına yönelik şiirlerin yer aldığı "Bağ-ı İrem", özellikle yerel ve ulusal haberlerin bulunduğu "Şehir, Yurt, Dünya Haberleri", bölge tarihine yönelik "Tarihte Berdan" adlı bölümleri içerikleri değiştirerek yayınlıyordu.

İkinci sayısı çıktığında okuyucularına bir teşekkür yazısı yazıldı. Ön sayfada yer alan yazı şu şekildeydi: "Gazetemizin çıkışı, bölgemizde çok yakın bir alaka ve sevgi ile karşılanmıştır. Hemşerilerimizin bu yakın alaka ve sevgi tezahürleri, Berdan'ın duyulmuş bir arzu ve ihtiyaca cevap vermiş olması bakımından bizi bilhassa mütehasis etmiştir. Bu vesile ile gerek yazıhanemize kadar zahmet ederek gerek gazete dergilerinin ve kıymetli köşelerinde yer ayırarak ve gerekse mektup ve tel tebrik temennilerde bulunan şefik dostluklarına teşekkür ederiz." Buna karşın yine ön sayfada "Berdan" mahlaslı yazılan "Çılgın Neşriyat" adlı bölümde çok sert bir yazının da kaleme alındığı görülmüyordu. Üstü örtülü şekilde isim vermeden özellikle "hayasız, ahlaksız, dinsiz" olarak nitelendirdiği yayınlarla ilgili olarak bölümde açıklamalar yapıyordu. Bölüm yazı içeriğinde vurgu yaptığı ve üstü kapalı olarak nitelendirdiği yayın grubunun "komünizm" yanlısı olduğunu da açıklıyordu. Özellikle toplumu, gençleri ve çocukları etkilediği için halkın dikkatli davranması gerektiğini belirtiyordu. Ailelerin çocuklarının okuduğu kitapları tetkik etmelerini de tavsiye ediyordu.¹⁶

Gazetenin bölüm yazarlarının kim olduğuyla ilgili olarak açıklama yapma gereği duyduğu görülmüyordu. Genel bir isteğin bulunması nedeniyle böyle bir bilgilendirmenin de yapıldığı belirtiliyordu. Bu beyana göre gazete bölüm yazarları şu şekildeydi:¹⁷

Tablo-1: Gazete Bölüm Yazar ve Mahlasları

Gazete Bölümü	Mahlası	Bölüm Yazarı
Başyazı	Berdan	Sami Dural
Bana Göre	Aksay	Lütfi Oğuzcan ¹⁸
Gözlü Kuleden	Nirengi	Mahmut Yarman
Karageçitten	Değirmenci	Veyis Ekener
Bağ-ı İrem	İmzasız	S. D.
Köşeden İğneler	B.B.	Baki Boro

¹⁵ Berdan, No:1, 4 Temmuz 1949, "Milliyetçi ve Siyasi Karakter", "Ramazan Sohbetleri", s. 1.

¹⁶ Berdan, No:2, 11 Temmuz 1949, "Çılgın Neşriyat", "Teşekkür", s. 1.

¹⁷ Berdan, No:8, 22 Ağustos 1949, "Berdan Ailesi", s. 1.

¹⁸ Ünlü Şair Ümit Yaşar Oğuzcan'ın babasıdır.

“.....”

Çuvaldız

S. D.

Tarsus Tarihi/Olayları vb.

A.Hidayet Beyce

Berdan Gazetesi'nin Yayın Politikası ve İçeriği

Berdan'ın izlediği yayın politikasında tarafsız bir yaklaşım sergilediği görülmektedir. Zaten gazete ara ara bu durumla ilgili saygılı ifadelerin yer aldığı açıklamalar yapıyordu. Üçüncü sayısında gazete kendilerine yöneltilen “*dönemin Millet Partisi'ne (MP) yakın olduğu, desteklediği, girip faaliyet göstereceği gibi*” dedikodulara karşı halkı bilgilendirdi. Berdan hakkında yapılan dedikodularla ilgili kamuoyuna “*Gözlü Kuleden*” adlı bölüm içeriğinde şu ifadelere yer verildi: “*Bazı dostlarım gülerək, gazetemizle beraber Millet Parti'sine gireceğimizi veya girdiğimizi işittiklerini söylediler. Bizde gülerək karşılıdık. Partilerden herhangi birine intisap, gizlenecek bir ayıp veya suç olmamakla beraber, aslı olmadan çıkarılan bu şaiada, bitaraflığımızı ihlal eder mahiyette bir propaganda hissiniñ mevcudiyetini görür gibi olduğumuzdan, kendimizi kısaca tanıtmak lüzumunu hissettik.*”¹⁹ Hatta bu konuya sonraki sayılarında yer veren gazete, ülkede “*futbol takımı ile parti tutmanın*” çok dikkatli şekilde değerlendirilmesini istiyordu. Toplumun gönül verdiği takım, parti, dernek vb. ne varsa kanun, kural ve içtihatlarla uyması gerektiğinin altını çiziyordu. Böylelikle sevgi iklimin toplumda yükeleceğini belirtiyordu. Bu tür yaklaşımı da tarihin şahitliğiyle açıklıyordu. Çünkü devlet işgal gibi sıkıntılı durumla karşılaştığında kin, nefret, ayrışma gibi duyguların kalmayacağını ve milletin ülkeyi kurtarma meselesine yöneleceğini söylüyordu.²⁰ Bunun sebebini de Rusya'nın yayılmacı politikası olduğunu belirtip vatandaşların dikkat etmesi gerektiğinin altını çiziyordu.

Yalnız tarafsızlık politikasının yanında bazı eleştirileri yapmayı da ihmal etmiyordu. Özellikle dönemin iktidar partisi olan CHP ve Demokrat Parti'ye (DP) yönelik ithamları vardı. Bunlar arasında halkın ekonomik-sosyal problemlerinin olduğu ve bu olumsuzluklara rağmen iktidar partisinin toplumun sıkıntılarına karşı duyarsız kaldığını belirtiyordu. İşin aslının muhalif veya yanlı olmanın bu sıkıntılara çözüm getirmedeğini aktarıyordu. İktidarın bir an önce halkın isteklerine kulak vermesi gerektiğine vurgu yapıyordu.²¹ Hatta halkın bu durumunu görmeyen herkese muhalif olduklarını belirtirken milliyetçiliğin dışında farklı bir politika gütmediklerini ifade ediyordu.²² Mahmut Yarman'ın köşe yazısında DP'nin İzmir mitinginin sakin şekilde geçtiğini buna karşın Adnan Menderes'in “*İcap ederse, bu gidiş ilerde gardaş (kardeş) kavgasına intikal edebilir*” demesinin siyasi olgunluktan uzak olduğunu belirtiyordu. Bu durumun Türk siyasi hayatına yakışmayacağı da ekleniyordu. Türk milletinin efendi olduğu ve halkın politikada gerçekleri görebilecek bir düstura sahip olduğunu vurguluyordu.²³

Berdan politik eleştirilerine her türden haberle devam ediyordu. Eleştirileri hem CHP'ye hem de DP'ye yöneltiyordu. Bazen her iki partiye yönelik olan durumlar da söz konusuydu. Yapılacak olan ara seçimlerle ilgili olarak ekonomik anlamda kayda değer bir gider olacağını ve bunun bir tür millî servet ziyarı olarak görülmesi gerektiğini söylüyordu. Çuvaldız adlı köşe yazısında şu ifadelere yer veriliyordu: “*Söylendiğine göre bu seçimler için 600 bin lira sarf etmek gerekiyormuş! Yani ara seçimleriyle birlikte 600 bin lirada araya gidecekmiş! Ne çıkar? Seçilecek olan 14 milletvekilinin yollukları, aylıkları, ödenekleri de bu hesaba katılacak olursa üst başı 750 bin lira eder, E!... Şu geçim darlığında çok değil doğrusu.*”²⁴ Zaten ara seçimlerde sadece iktidar partisinin adaylarının katılacağı muhalefetten kimsenin katılmayacağı durumunun açık olduğu görüldüğünden sessiz bir seçim olacağı ön görüşü hâkimdi. Yalnız Tarsus ilçesinin durumu ise gazete tarafından farklı değerlendiriliyordu. 85 bin nüfuslu ve vergi bakımından gelir seviyesi yüksek bir ilçenin bir milletvekilinin olmamasını eleştiri olarak kamuoyuna sunuyordu. Tek parti yönetimi süresince bir milletvekili çıkarmamasının ilçenin bir eksikliği olduğu belirtiliyordu. Ayrıca CHP'nin bölgeyi Tarsus, Mersin, Silifke olarak üçe ayırdığını ve kendi içinde ayrışmalar dahi olduğunu ekliyordu. Bu durumun muhalefete yarayacağını da altını

¹⁹ Berdan, No:3, 18 Temmuz 1949, “İspatı Meydanda”, s. 2.

²⁰ Berdan, No:4, 25 Temmuz 1949, “Demokrasi Anlayışı”, s. 1-4.

²¹ Berdan, No:5, 1 Ağustos 1949, “Biz Böyle Görüyoruz”, s. 1.

²² Gazete'nin Berdan mahlaslı yazısında halkın durumuyla ilgili şu ifadelere yer veriliyordu: “Hem soruyoruz sizlere: günü “günlük” için çalışan işçiye, ayı “aylık” için öldüren memura, rüşvetle alınan ve rüşvetle verilen haklara, rüşvetle alınan selamlara. Muhafiz biz.” Bkz. Berdan, No:7, 15 Ağustos 1949, “Biz de Muhafiz”, s. 1-4.

²³ Berdan, No:8, 22 Ağustos 1949, “Mukaddes Tekzip, Tehlikeli Teşvik”, s. 2-4.

²⁴ Berdan, No:9, 29 Ağustos 1949, “Mirasyedilik Dediğin Böyle Olur”, s. 4.

Çok Partili Yaşama Geçiş Döneminde Tarsus Kentinde Yayımlanan Tarafsız, Milliyetçi, Yerel Bir Gazete: Berdan

çiziyordu. CHP'nin tek başına seçime girdiğinden muhalefetin katılmayın çağrılarına karşın sandıklara oy kullanmaya gidenlerin sayısını artırma üzerine bir politika güdeceğini ön görüyordu.²⁵

CHP ara seçimlerde Adana'da serbest doktorluk yapan Dr. Ali Menteşoğlu'nu aday gösterdi. Gazete yaptığı haberde Tarsus halkının Menteşoğlu'nun adaylığına karşı çıkmadığını ve makul karşıladığını aktardı. Yalnız seçimlere katılımın ne kadar olacağını da göreceklarını belirtiyordu. Ek olarak Menteşoğlu ile ilgili şu görsele de yer veriyordu:²⁶

Görsel-2: Ara seçimlerde milletvekili adayı Ali Menteşoğlu

Ülke genelinde yapılan ara seçimlerde Mersin ili de bu seçime dâhil oldu. 16 Ekim 1949 tarihinde gerçekleştirilen ara seçimlerde CHP adayları dışında giren olmadı. Muhalif partiler seçime katılmamayı tercih etti. Bu durumun ana nedenleri arasında seçim kanununda istenilen değişikliklerin yapılmamasıydı. 16 Ekim'de yapılan seçimde sonuçlar şu şekildeydi:²⁷

Tablo-2: 16 Ekim 1950 Tarihli İçel Kenti Ara Seçim Sonuçları

16 Ekim 1949 Tarihli Ara Seçim Sonuçları	
Seçim Yapılan İller	Bitlis, Bursa, Erzincan, İçel, İstanbul (2MV), Kars, Kastamonu, Manisa, Mardin, Muş, Tokat, Urfa
Seçilen Milletvekili Sayısı	14
Partilerin Milletvekili Sayısı	CHP/14

²⁵ Berdan, No:12, 23 Eylül 1949, "İçel'de Ara Seçim ve CHP", s. 1-4.

²⁶ Berdan, No:13, 30 Eylül 1949, "İçel Milletvekili Adaylığı", 1-4.

²⁷ TBMM 8. Dönem Ad Defteri 1950, TBMM Milletvekili Kütüğü.

Mersin’de yapılan seçimde CHP adayı Ali Menteşoğlu milletvekilliğini kazandı. Yalnız seçimler bu kentte heyecansız geçti. Özellikle Tarsus ilçesinde seçimler malumun ilanı olarak algıladı. Berdan bu seçimlerin gereksiz olduğunu, hiçbir amaca hizmet etmediğini, mecliste 465 vekilin olduğu, 14 vekilin eksikliğinin hissedilmeyeceğini belirtiyordu. Ek olarak muhalefetin olmadığı seçimlerin demokrasiye hizmet etmeyeceği ve bu durumun düzeltilmesi gerektiğine vurgu yapıyordu. Ayrıca seçimlerin belirli bölgelerde olmasından dolayı sandıkların belirli noktalarda toplanması nedeniyle vatandaşların ulaşımında sıkıntılar çektiğini aktarıyordu.²⁸ Seçimlerin tamamlanmasının ardından gazete Tarsus’ta normal hayatın devam ettiğini gösteren haberlere yer vermeye başladı. Ekonomik, sosyal, kültürel haberlerin reklamlarla birleştirildiği içerikler okuyuculara sunulmaya devam etti. Bununla birlikte Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve DP Genel Başkanı Celal Bayar’a suikast tertiplendiğini ve sorumluları olan Osman Bölükbaşı ve Fuat Arna’nın tutuklandığını haberleşti.

Seçimler sonrası gazetede bölgeyle ilgili önemli iktisadi yatırım haberlerine yer veriliyordu. Bölgenin hatırı sayılır bir ekonomik güce ve limana sahip olmasına rağmen hükümet tarafından yatırımlarda neden tercih edilmediğini aktarıyordu. Samsun kentine yönelik yatırım tercihinin yadırgandığı da habere eklendi. Mersin kentinin hinterlandının Samsun’a göre belirgin seviyede yüksek olduğunu ekleyen gazete, limanın yaklaşık 5 milyon insana hitap ettiğini vurguluyordu. Hükümetin seçim vaatleri arasında yer alan yatırımların neden hayata geçirmediğini de sorguluyordu. Mersin kentine yapılan yatırımın tamamen ülke menfaatlerine yönelik olduğu da haberlere ekleniyordu.²⁹

1950 yılında politika bağlamında ülkede önemli değişiklikler yaşandı. Siyasal olarak “açık oy, gizli sayım” yerine “gizli oy, açık sayım” ilkesine geçildi. Zaten DP ve MP’nin ara seçimleri protesto etmesinin temelinde bu durum yatırıyordu. Demokrasinin gereği olarak yapılacak seçimlerde böyle bir uygulamanın yürürlüğe girmesi de ülkede farklı gündemin oluşmasına sebep oldu. Partilerin kendi içlerinde yapılan yönetim, delege veya üye seçimleri bu yöntemle belirlenmeye başlandı.³⁰

Berdan 1950 yılında yapılacak seçimlerle ilgili olarak yerel bazda yönetim seçimlerinin yapıldığını aktarıyordu. Hatta CHP iç yönetim seçimlerine muhalif parti mensuplarının da katılmak istemesine rağmen binaya alınmadığını belirtiyordu. O dönemde gizli oy açık sayım yöntemiyle yapılan CHP yönetim kurulu seçiminde şu isimler seçildi: “İsmail Çiğdem, Kemal Pehlivan, Mehmet Avcıoğlu, Rifat Özavcı, İbrahim Ergünay, Ali Boltaç, Bekir Tısoğlu, Hakkı Ekincioğlu, Turgut İçgören.”³¹ Gazete yaklaşan seçimlerle ilgili yayınladığı köşe yazısında ülkenin yeni bir seçime girerken tahminleri olduğunu söylüyordu. 1946 yılındaki seçimlerden sonra muhalefetin, özellikle DP’nin, bir oy potansiyeline sahip olsa da bunu son yıllarda artırmadığına vurgu yapıyordu. MP’nin ise herhangi bir varlık gösteremeyeceğinin altını çiziyordu. CHP’nin yine favori parti olarak seçimlere gireceğini ekliyordu. CHP ile DP arasındaki yarışta dengeli görüldüğüne ve kimin kazanacağını tahmin edilemeyeceğine değinen gazete sürprizlerin olabileceğine dikkat çekiyordu.³²

Yerelde yaklaşan seçimlerle ilgili olarak bazı çekişmelerin yaşandığını aktaran gazete Bağlarbaşı’ndaki olayı tasvip etmiyordu. DP ile CHP taraftarları arasında yaşanan çatışmanın demokrasiye aykırı olduğunu söylüyordu. Gazete tarafsızlığı konusunda bilgi verirken dönemin diğer basın organlarının yazdıkları haberleri de ön sayfasında veriyordu. Dönemin yerel gazetelerinin yaşanan hadiseyle ilgili verdikleri haberler şu şekildeydi:³³

- Toros Gazetesi: “Particiliğin bu kadarı ayıptır” başlığıyla verdiği haberde “CHP’ye mensup Teyfik Tulay DP’nin bucak başkanını tehdit ederek çağırıyor: Eğer köydeki DP’yi kapatmazsan, oğullarımla birlikte peşindeyiz, karışmam ha!”

²⁸ Berdan, No:15, 21 Ekim 1949, “Ara Seçimler Münasebetiyle”; “İçel’de Ara Seçimleri”, s. 1.

²⁹ Berdan, No:19, 18 Kasım 1949, “Mersin mi? Samsun mu?”, s. 1.

³⁰ Fahir Armaoğlu, Türk Siyasi Tarihi, Kronik Kitap, 2017.

³¹ Berdan, No:27, 13 Ocak 1950, “Gizli Oyla Yapılan Yönetim Kurulu Seçimlerinde Geçen Yıla Nazaran Mühim Değişiklikler Oldu”, s. 1.

³² Berdan, No:27, 13 Ocak 1950, “950 Seçimleri Yaklaşırken”, s. 1-4.

³³ Berdan, No:31, 10 Şubat 1950, “Bağlarbaşı Hadisesi”, s. 1.

Çok Partili Yaşama Geçiş Döneminde Tarsus Kentinde Yayınlanan Tarafsız, Milliyetçi, Yerel Bir Gazete: Berdan

- Gülek Gazetesi: “*Demokratlar Bağlarbaşı Köyü’nde ikinci Aslan Köyü vakasını yaratmak istediler*” başlığıyla verdiği haberde “*Halk partisinin toplantısını dağıtmak için küfürlerden sonra işi bıçak ve tabancaya döktüler*”,
- Demokrat Gazetesi: “*CHP’ye geçmediği için ailesiyle efradıyla dövülerek parmağı kırılan bir delegenin sözleri çok heyecanlı tezahüratla vesile oldu.*”

Ayrıca 5 Şubat 1950 tarihinde Tarsus DP İlçe Kongresi’ne Refik Koraltan’ın iştirak etmesinin de etkisiyle yoğun bir kalabalık katıldı. Koraltan’ın ilçe kongresinde yaptığı konuşmanın ülke sorunlarına yönelik olduğu ve halk tarafından beğenildiği gazete tarafından aktarıldı. İlçe yönetim kurulu toplantısında seçilen delegeleri ise şunlardı: “*Avukat Muzaffer Şuberi, Avukat Mahmut Erdem, Avukat Mustafa Boru, Tüccar Mustafa Çınar, Avukat Mustafa Nuri Gürkan, Osman Ünlüdoğan, Ali Yılmaz.*”³⁴

Berdan seçimler yaklaşırken kendi inisiyatifiyle bir anket çalışması başlattı. 3 Mart 1950 tarihinde duyurusunu yaptığı ankette “*Milletvekili Seçimi ve Anketimiz*” başlığıyla aktardığı haberde seçimlerdeki kriterlere değindi. Gazeteye göre yasal vekil şartlarının dışında bu kişilerin nasıl bir karaktere ve davranış biçimine sahip olması gerektiğini açıklıyordu. Bu şartlar arasında seçilecek kişilerin toplum tarafından benimsenmesi, yönetme becerisine sahip olması, görgü ve bilgiden nasibini alması, cesaret ve ahlakının yüksek olması, süfli ve diktatör ruhlu olmaması, şahsi hırs ve çıkarları bulunmaması, Türk milletinin refah ve saadetini araması gibi kriterlere dikkat etmesi gerekliliğini vurguluyordu. Ayrıca kişilerin dalkavuk, riyakâr, maddeci olmamasının doğru olacağını söylüyordu. Bu minvalde duyurduğu haberde ankete katılacaklar hakkında bazı hususların belirlediğini okuyucularına bildiriyordu. Bu kriterler şunlardı:³⁵

- Seçilecek adayın adını, soyadını, meslek veya sanatını temiz bir kâğıda numara vermek suretiyle okunaklı şekilde yazacak. Her numaradaki şahsın hangi vekil adayına neden seçilmesi gerektiğini bir cümle ile izah edecektir,
- Kâğıtta belirtilen şahısların partisi yazılmayacaktır,
- Ankete iştirak eden kişilerin isim ve adresini yazmayacaktır,
- En fazla iki isim yazılacaktır,
- Bu şekilde hazırlanan mektuplar Berdan Gazetesi’ne gönderilecektir,
- Seçim tarihi belli olmadığından anket bitiş süresi gazete tarafından duyurulacaktır,
- Gönderilen zarflar gazete idarehanesi tarafından günlük açılacaktır.

Görülüyor ki gazete dönemin ilk yerel seçim anketlerinden birisine öncülük ediyordu. Sonuçlar konusunda kendilerinin de meraklı olduğu ve Tarsus halkının katılımının ümit edildiği yapılan haberde belirtiliyordu.

Mersin ilinde toplamda yedi vekil seçilecekti. Tarsus ilçesinden ise iki vekilin seçilme ihtimali olduğundan bu seçimi önemi her defasında vurgulanıyordu. Bu kapsamda yapılan anketin ilçede büyük bir ilgi uyandırdığını ekleyen gazete vatandaşların görüşlerine son derece dikkat edildiğini söylüyordu. Tarsus’ta altı adayın olduğunu ve en iyi ikisinin tarafsız şekilde bölge halkı tarafından seçileceğinin bilgisini veren gazete bir anlamda seçim anketinin ilçeye önemli hizmet sunacağını belirtiyordu. Çünkü yaklaşan seçimler nedeniyle CHP, DP, MP’nin doğru adaylara yönelmesinin kendileri için de iyi olacağını vurgusunu yapıyordu. Tüm partilerin kendi kurul mensuplarıyla belirlediği adaylarla seçimi kazanacak durumda olmadıklarını da ekliyordu.³⁶

³⁴ Berdan, No:31, 10 Şubat 1950, “Pazar Günü Yapılan DP İlçe Kongresi”, s.1.

³⁵ Berdan, No:34, 3 Mart 1950, “Milletvekili Seçimleri ve Anketimiz”; “Kimler Milletvekili Seçilmelidir”, s. 1-4.

³⁶ Berdan, No:35, 10 Mart 1950, “Kimler Milletvekili Olmalıdır” (devam yazısı), s. 1-4. Berdan 17 Mart 1950 tarihine kadar gazeteye 163 zarfın geldiği bilgisini verdi. Tahmini olarak 24 Mart 1950 tarihinde meclisin feshedileceğini ve 15 Mayıs 1950 tarihinde de seçimlerin yenilenebileceği bilgisi verildi. Bu nedenle anketin 4 Mayıs 1950 tarihine kadar devam edeceği bildiriliyordu.

Berdan anketin ilk sonuçlarını gelen yoğun talep üzerine yayınlama kararı aldı. Açılan ilk mektupların sayısının 169 adet olduğunu aktaran haberde şu sonuçlar yer alıyordu:³⁷

Tablo-3: Berdan Milletvekili Adayları Anketi İlk Sonuçları

Aday	Aldığı Oy	Mesleği	Adaya Yönelik Nitelendirmeler
Besim Özek	83	Serbest	Bilgili, görgülü, mütevazı, feragat sahibi, medeni cesareti yüksek, cefakâr
Aziz Köksal	59	İçel vekili, doktor	Temiz, vatanperver, samimi, fedakâr
Ali	51	İçel vekili, doktor	İyi doktor, çalışkan, yardımsever
Menteşoğlu			
Celal	37	İçel vekili, doktor	Zeki, idareli, itidal sahibi
Ramazanoğlu			
Mahir Kürklü	21	Doktor	Hassas, temkinli, görüş ve anlayış sahibi
Sadi Eliyeşil	19	Fabrikatör	Çalışkan, enerjik, hamiyetli
Hasan Akıncı	18	Jandarma Albay	Cesur, dürüst, milliyetçi

Bu isimler dışında Yakup Çukuroğlu, Selahattin İnal, Niyazi Ramazanoğlu, Mustafa Nuri Gürkan, Fevzi Yakup Ramazanoğlu, Rifat Özavcı gibi isimlerde mevcuttu. Her hafta yapılan anket sonuçlarını güncelleyerek okuyuculara vermeye devam etti. Seçimlerde ise bu isimlerden CHP Sadi Eliyeşil ile Ali Mentüşoğlu'na, DP Celal Ramazanoğlu'na listelerinde yer verdi. Diğer adaylar dışında yedi bağımsız aday daha vardı.³⁸ Seçim öncesi vatandaşa seslenen gazete tarafsız olarak ülke yararına uygun tercihler yapmasını önerdi. Bununla birlikte CHP'ye bu seçimlere kadar Tarsus'tan aday göstermemelerine, DP'ye ise bugüne kadar ne yaptılar konusundaki eleştirilerine karşı cevaplar veriyordu. DP'nin eleştirilerinin ekonomik içerikli olduğunu da ekleyen gazete CHP'nin ülkeyi kurduğunun unutulmamasını istiyordu.³⁹

14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçimlerde DP 416, CHP 69, MP 1 vekil çıkardı. İçel'de kullanılan oyların %61,98'ini DP, %37,07'sini CHP, %0,95'ini MP aldı. İçel seçim sonuçlarına göre DP adaylarının tümünün 9. dönem TBMM vekil olarak seçildiği görülüyordu. Bu seçilen vekiller ve aldıkları oylar şu şekildeydi:⁴⁰

- Refik Koraltan: 16.505 oy,
- Dr. Celâl Ramazanoğlu: 16.253 oy,
- Halil Atalay: 16.101 oy,
- Salih İnankur: 16.190 oy,
- Hüseyin Fırat: 15.914 oy,
- Şahap Tol: 16.183 oy.

Ülke geneli seçimlerin bitmesinin ardından 13 Ağustos-15 Ekim 1950 tarihleri arasında yerel seçimler başlayacaktı. Berdan tıpkı genel seçimlerdeki gibi bir yerel seçim anketi oluşturmak için harekete geçti. Berdan bunun sebebinin ise yerel seçimlerin genel seçimlerden daha mühim olduğuyula açıklıyordu. Ayrıca genel seçimler sonrası bazı DP'ye mensup kişilerin seçim galibiyetiyle sataşmalara karıştıklarını haber yapan gazete bu davranışların doğru olmadığını altını çiziyordu.⁴¹

³⁷ Berdan, No:37, 17 Mart 1950, "Kimler Milletvekili Olmalıdır: Okuyucuların Israrı Üzerine İlk Neticeleri İlan Ediyoruz" (devam yazısı), s. 1-4.

³⁸ Berdan, No:42, 28 Nisan 1950, "İçel Milletvekili Adayları", s. 1.

³⁹ Berdan, No:43, 5 Mayıs 1950, "Vatandaş Oyunu Kime Vereceksin", s. 1.

⁴⁰ Bozkurt, Birgül; Bozkurt, İbrahim, "Demokrat Parti İktidarı Döneminde İçel (Mersin)'De Seçimler", Tarih ve Günce (2022): 301-331 <<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tarihvegünce/issue/72558/1132939>>.

⁴¹ Berdan, No:47, 2 Haziran 1950, "Belediye Seçimlerine Kimler Katılmalıdır?", s. 1.

Çok Partili Yaşama Geçiş Döneminde Tarsus Kentinde Yayınlanan Tarafsız, Milliyetçi, Yerel Bir Gazete: Berdan

Belediye Meclisi seçimleri anketi haberlerine yönelik açıklamalar yapan gazete “*adama göre iş*” değil de “*işe göre adam*” mantığının daha doğru yaklaşım olacağını aktarıyordu. Seçilecek kişilerin halk tarafından “*güvenilir, sevilir, inanılır*” karaktere sahip olmaları gerektiğini vurguluyordu.⁴²

Berdan yapılan anketin ilk sonuçlarını 14 Temmuz 1950 tarihinde açıklarken 28 Temmuz’da ise genel olarak listeyi açıkladı. 2 Ağustos 1950 tarihinde biten bu ankette ilginç sonuçları ortaya çıktı. Tabii ki gazete bazı kriterlere göre anket yaparken sonuçların nasıl olacağı belli değildi. Gazete anketinde ilk 120 kişiden en çok oyu alanlar şu kişilerdi:

- Berdan Gazetesi Sahibi Sami Dural: 175 oy,
- Doktor Hüsnü Erdem: 162 oy,
- Berdan G. Neşriyat Müdürü Veyis Ekener: 153 oy,
- Serbest M. Besim Özek: 148 oy,
- Fabrikatör Reşat Karamehmet: 143 oy.

Ankette görüleceği üzere Berdan’ın sahibi ve neşriyat müdürü halk tarafından en çok oyu alan beş kişiden ikisiydi. Bu durum aslında gazetenin tarafsızlık politikası gütmesiyle birlikte bir bakıma halk tarafından en çok tercih edilen kişiler olarak gösterilmesi farklı yorumlamalara sebep olabilirdi.⁴³

3 Eylül 1950 tarihinde yerel seçimlerde asil üyeliklere seçilen DP adayları şunlardı: “*M. Nuri Gürkan, İhsan Gücük, Sabri Aydın, Mustafa Gürsel, Kasım Ekenler, Abdullah Dörtlemez, Kemal Homurlu, Necdet Levent, Ali Rıza Akar, Ahmet Çiğdem. Ahmet Giray, A. Zeki Şınlı, Ahmet Güngör, Asaf Atasayar, Reşat Gözen, Duran Yücel, Yusuf Üstün, M. Mahir Pekcan, A. Emin Oğuzberk, Cemil Aybaş. İsmet Öztürk, Lütfi Emre, Kâzım Okyay, Mustafa Çınar, Lütfi Arman, Sıtkı Tanrıöver.*”⁴⁴ Gülek Gazetesi’nin yayımladığı seçim sonuçlarına göre Berdan’ın anket listesindeki çoğu isim yer almamaktaydı. Farklı bir teknikle habercilik yapan Berdan’ın anket sonuçlarıyla resmî sonuçlar arasında yakın bir benzerlik olmadığı görülüyordu.

DP Tarsus İlçe Başkanlığı görevinde bulunan Avukat Mustafa Boro meclis üyeliğine asil üyelikten başvurmasına rağmen ancak yedek listeden girebildi. Bu durum halkın isimler konusunda bilinçli tercihler yaptığını gösteriyordu. Bu durum ilçede şaşkınlık oluşturdu. Bu gelişmeler sonrası Boro ve DP İkinci Başkanı Avukat Mahmut Erdem partiden istifa etti. DP mensubu yöneticiler her ne kadar istifası konusunda ikna çalışmaları yapsalar da bu iki isim partiden ayrıldı.⁴⁵

Berdan 11 Ağustos 1950 tarihine kadar devam eden yayın hayatını 57. sayıyla bitirdi. Farklı bir yayın politikası izleyen gazetede yer alan politik olayların genel görünümü bu şekildeydi.

Komünizm İçerikli Bölümler

Berdan’ın yayın politikasına bakıldığında genel olarak tarafsız bir görünümü bulunmaktaydı. 4 Temmuz 1949 tarihinden itibaren komünizm karşıtı konulara değinen gazete bu kapsamda yazılar yayımlamaktaydı. Zaten Berdan daha ilk sayısından itibaren bir toplumun ahlaki değerlerinin korunmasına özen gösteriyordu. Komünizmin Türk aile yapısına zarar vereceğini konularında işliyordu.

Komünizm karşıtı bir politika izleyen gazete milliyetçilik düşüncesini öne çıkaran bir yapıda yayınlar yapıyordu. Nazım Hikmet meselesinde sanatçılara saygı duyduklarını buna karşı komünizmin tehlikeli bir durum olduğunun altını çiziyordu. Tarsus ilçesinde gençlerden oluşan bir grubun “*Komünizmle Savaş Derneği*” kurmaya çalıştıklarını haberleştirdi. Gençlerin bu davranışından övgüyle bahseden Berdan, bu derneği kurmaya çalışan gençlere başarılar da diledi. Bununla birlikte Komünizme karşıt yazılar yayımlıyordu. Nitekim 48. sayısında yayımladığı ön sayfa haberinde “*Şurası Unutulmamalıdır ki Türk Aleminin En Büyük Düşmanı Komünizmdir. Her Gördüğü Yerde Baş*

⁴² Berdan, No:53, 14 Temmuz 1950, “Belediye Meclisine Kimler Üye Seçilmelidir?”, s. 1-4.

⁴³ Berdan, No:55, 28 Temmuz 1950, “Anketimiz Sona Eriyor?”, s. 1-2.

⁴⁴ Gülek, No: 806, 7 Eylül 1950, “İlçe Belediye Seçimi Neticeleri”, s. 2.

⁴⁵ Gülek, No: 809, 14 Eylül 1950, “DP’de Çöküntü”, s. 1.

Ezilmelidir!..” cümlesini kullanıyordu. Komünizmle ilgili bilgilendirmeler yapan gazete bu doktrinin dayandığı prensipleri açıklayarak okuyucuları bilgilendiriyordu. Bu doktrinin prensipleri arasında Rusya’nın yayılma emelleri olduğunu ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gibi Batılı devletleri engelleme girişimleri olduğunu aktarıyordu. Ayrıca Türk milletinin yaşam biçimine uymadığını da söylüyordu.⁴⁶

Milliyetçilik düşüncesinin işlendiği Berdan komünist gelişmeler karşısında sesini yükseltiyordu. “*Cebesoy Kanunu*” olarak adlandırılan “*Af Kanunu*” ile yaklaşık 100 kadar tutuklu komünizm tarafgiri kişinin serbest bırakılmasına gazete tepki gösterdi. “*Komünistleri Affedenleri Milliyetçi Cephe Asla Affetmeyecektir*” başlığıyla verdiği haberde komünistlerin affedilmesini doğru bulmadığını okuyuculara aktardı ve bu grubun zaferi olarak nitelendirdi. İnsanların komünist fikirleri taşımalarının suç olmadığını düşünenlere yönelik bu doktrine göre hareket edenlerin fırsat bulduğunda vahim sonuçlarının olacak şeyler yapabileceğini belirtiyordu.⁴⁷ Gazete bu görüşe karşı son dönemde yazılarına her sayısında yer verdi ve kendi görüşü doğrultusunda halkı bilgilendirmeye özen gösterdi.⁴⁸

Millî Gün ve Bayramlara Yönelik Tutumunu Gösteren İçerikler

Türk tarihinin temellerinin güçlü olduğunu her sayısında öne çıkarmaya çalışan gazete bir millî bilinç oluşturma çabasıydı. Daha ilk sayılarından itibaren işlenen bilinç konusunda ilk sayfadan yazılar yayımlanıyordu. Örneğin üçüncü sayıda millî duygu ve düşüncelerle ilgili olarak şu ifadeler yer veriyordu: “*Bu kudret: tarihimiz, adet ve ananelerimiz, aile ve ahlak telakkilerimiz, dinimiz ve mukaddesatımızın birleşiminden doğacak olan toplayıcı, birleştirici ve yöneltici bir kudrettir. Adı da Millî Şuur ’dur.*”⁴⁹

Milliyetçi bir çizgi izleyeceğini daha ilk sayısındaki üst künye bilgisinden veren Berdan bu konuda hassas davranıyordu. Özellikle millî gün ve bayramlarda ön sayfadan yazılar veya görseller paylaşıyordu. 29 Ağustos 1949 tarihinde ön sayfadan yayınladığı görsel şu şekildeydi:⁵⁰

⁴⁶ Berdan, No:48, 9 Haziran 1950, “Komünizmle Mücadele-1”.

⁴⁷ Berdan, No:55, 28 Temmuz 1950, “Komünistleri Affedenleri Milliyetçi Cephe Asla Affetmeyecektir”, s. 4.

⁴⁸ Berdan, No:48, 9 Haziran 1950, “Komünizmle Mücadele-1”. s. 1; Berdan, No:49, 16 Haziran 1950, “Komünizmle Mücadele-2”. s. 1; Berdan, No:50, 23 Haziran 1950, “Komünizmle Mücadele-3”. s. 1; Berdan, No:51, 30 Haziran 1950, “Komünizmle Mücadele-4”. s. 1; Berdan, No:52, 7 Temmuz 1950, “Komünizmle Mücadele-5”. s. 1; Berdan, No:48, 9 Haziran 1950, “Komünizmle Mücadele-1”. s. 1; Berdan, No:48, 9 Haziran 1950, “Komünizmle Mücadele-1”. s. 1.

⁴⁹ Berdan, No:3, 18 Temmuz 1949, “Millî Şuur”, s. 1.

⁵⁰ Berdan, No:9, 29 Ağustos 1949, “Türk Milleti Zafer Bayramın Kutlu Olsun”, s. 1.

Görsel-3: 30 Ağustos Zafer Bayramı 'yla İlgili Çizim

Görüleceği üzere Mustafa Kemal Paşa'nın Afyonkarahisar'da taarruzu başlatmadan önceki fotoğrafının ön çizimi yanında Türk ordusunun millî mücadele döneminde Yunan askerleri ile mücadelesini içeren görsel paylaşıldı. Bununla birlikte ön sayfa yazılarında İkinci Ergenekon'dan kurtuluşun olduğu belirtiliyordu. Ayrıca "Türkün bu büyük zaferini, Türkün büyük evladı Atatürk; büyük nutkunda bize şöyle anlatıyor" başlığıyla verdiği haberde şu ifadeler yer veriliyordu: "Muhterem efendiler! Afyonkarahisar Dumlupınar Meydan Muharebesi ve ondan sonra düşman ordusunu kâmilten imha veya esir eden ve bakiyetüssüyufunu Akdeniz'e, Marmara'ya döken hareketimizi izah ve tavsif için söz söylemekten kendimi müstağni addederim. Her safhasıyla düşünülmüş, ihzar, idare ve zaferle intaç edilmiş olan bu harekât, Türk ordusunun, Türk meydan zabitan ve kumanda heyetinin, yüksek kudret ve kahramanlığını tarihte bir daha tespit eden muazzam bir eserdir."⁵¹

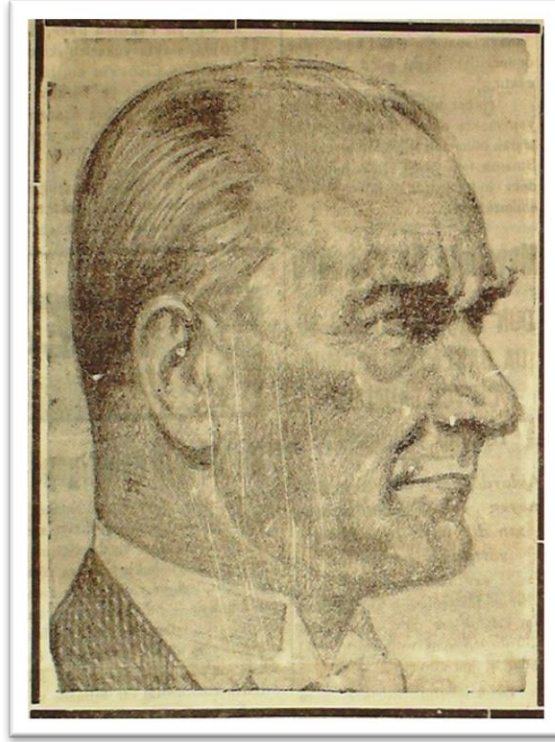
Berdan 29 Ekim Cumhuriyetin ilanı ile alakalı olarak "Cumhuriyetin 26. yıl dönümünün asil ve şerefli milletimiz için sıhhat, saadet ve başarı kaynağı olmasını temenni eder, tebriklerimizi sunarız" mottosuyla verdiği ön sayfa haberinde yine Mustafa Kemal Paşa'nın gençliğe emaneti olan sözlere yer verdi.⁵²

Türk halkı için öne çıkan ve millî yas olarak görülen 10 Kasım tarihiyle ilgili Berdan ilk sayfadan Atatürk'ün şu görselini paylaştı:

⁵¹ Aynı yer.

⁵² Berdan, No:16, 28 Ekim 1949, "Türk Gençliğine Bıraktığı Emanet", s. 1.

Görsel-4: Berdan'ın 10 Kasım Münasebetiyle Yayınladığı Resim

10 Kasım'la alakalı olarak Berdan dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından yayınlanan ve tüm yurtda medyadan ulaştırılan yazısına yer verdi. Yazının içeriğinde şu ifadeler yer almaktaydı:⁵³

*“Devletimizin banisi ve milletimizin fedakâr, sadık hadimi,
İnsanlık idealinin aşık ve mümtaz siması,
Eşsiz kahraman Atatürk,
Vatan sana minnettardır.”*

Gazete millî günlerde dikkat gösteren bir yayın politikasını her millî gün döngüsünde sürdürmeye devam etti. Berdan Türk milleti tarafından kurtuluş mücadelesinin başladığı ve politikaların belirlendiği Ankara'daki meclisin açılış günü olan 23 Nisan'la ilgili yazılarda yayınladı. Ahmet Ferit Yazıcı tarafından yazılmış olan bir şiiri ön sayfadan veriyordu. Yayımlanan “23 Nisan” isimli şiir şu mısralardan oluşuyordu:⁵⁴

*“Sevr de paçavra oldu Türk gücünün yanında
Bin dokuz yüz yirminin yirmi üç Nisan'ında.
Damarlarda Türk kani, kalpte yurt aşkı varken,
O ilahi al bayrak melül melal bakarken...
Düşmanın her bakışı ciğerleri oyarken,
Padişah esvabının sırmasını sayarken...
Vatan aşkıyla gözler doluyken buğu buğu
Görölmüş mü ırkımun boyun büküp sustuğu?*

*Samsun ufuklarında bir azamet parladı
Ümitsize can verdi Mustafa Kemal adı!
Esaret zincirini bir çırpıda kırarak
Öz sahibine koştı o şerefli al bayrak*

⁵³ Berdan, No:18, 10 Kasım 1949, “En Büyük Kaybımız Atatürk'ün Aziz Hatırası Dün Bütün Yurtda Yâd Edildi”, s. 1.

⁵⁴ Berdan, No:41, 21 Nisan 1950, “23 Nisan”, s. 1.

Çok Partili Yaşama Geçiş Döneminde Tarsus Kentinde Yayınlanan Tarafsız, Milliyetçi, Yerel Bir Gazete: Berdan

*Bükülmez pazusuyla dağıttı bütün sisi
Bin dokuz yüz yirminin
Büyük Millet Meclisi!
Şehit doldu topraklar, oluk gibi aktı kan
Egemenlik halkındır demek için bu vatan.*

*Ey kanyla bu yurdun hamurunu yoğuran
Top altında kalbi vatan aşkıyla vuran!
Tunç bilekli ellerde yürececek ay-yıldız
Mukaddes emaneti mutlak koruyacağız!
Vatan gelinliğini kırmızı-beyaz biçtik,
Atamızın önünde biz and içtik, and içtik.
Türk gücünü tanıdı yabancı gözler bir bir
Yirmi üç nisan bizim birlik zaferimizdir.
Sinin süngümüzle çizen tek devlet biziz.
Tarihi kanımızla yazan tek millet biziz.
Yurdumuza göz dikse yabancılar vız gelir,
Türk göklerinde ancak Türk bayrağı yükselir.”*

Millî gün ve bayramlar dışında vatanperver Türk büyüklerine de yer vermeye özen gösteriyordu. 10 Nisan 1950 tarihinde vefat eden millî mücadele kahramanı Mareşal Fevzi Çakmak ile ilgili bir yazı yayınladı. Bu yazıda hayatı ile ilgili bilgiler veren gazete Çakmak'ın özelinde Tarsus ilçesindeki Ulu Cami'de dua edilip mevlit okutulacağını bilgisini veriyordu. Ayrıca ön sayfada kendisiyle ilgili Ali Sağtürk tarafından yazılan bir şiir yayınladı.⁵⁵

Son olarak 5 Ocak tarihi Çukurova'nın düşman işgalinden kurtuluşuydu. Bu nedenle gazete bugüne özel tam sayfa bir resme yer verdi. Milliyetçilik öğelerini barındıran bu çizim şu şekildeydi:

⁵⁵ Berdan, No:40, 14 Nisan 1950, “Eşsiz Komutan Fevzi Çakmak”.

Görsel-5: 5 Ocak Çukurova'nın Kurtuluşu Temsili Resim

Tarsus Yerel Karakterlerden Bazı Kimselere Ayırdığı Bölüm

Berdan yayın hayatı boyunca her türden habere yer vermeye özen gösterirken yerel karakterleri de iki boyutlu çizimleriyle okuyucularla buluşturmaya çalıştı. Bazen gazetenin kendi mensupları bazen de Tarsus'un önde gelen simalarını karikatür yapma tekniğiyle sayfalarına taşıyan gazete bir anlamda renkli bir içerik sunmak istiyordu. Genel olarak kişilerin çizimlerinin altına o kişinin özelliklerini yansıtan bazı açıklamalar yapıyordu. O dönemin çizim tekniklerini yansıtmaya özen gösteren Berdan yerel veya ulusal gündeme göre bilgiler de aktarıyordu. M. Bal tarafında yapılan çizimlerden bazıları şunlardı:⁵⁶

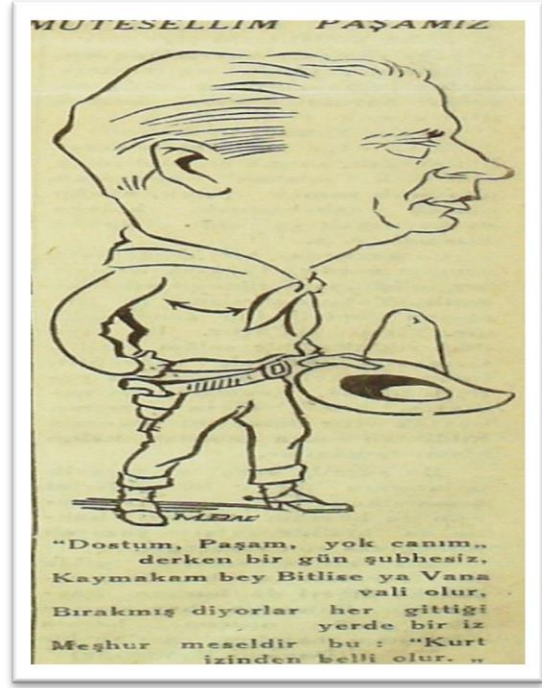
⁵⁶ Berdan, No:12, 23 Eylül 1949, Berdan, No:17, 4 Kasım 1949, Berdan, No:35, 10 Mart 1950, Berdan, No:41, 21 Nisan 1950,

Çok Partili Yaşama Geçiş Döneminde Tarsus Kentinde Yayınlanan Tarafsız, Milliyetçi, Yerel Bir Gazete: Berdan

Görsel-6: Berdan'da Yayınlanan İlk Çizim (18 Temmuz 1949)

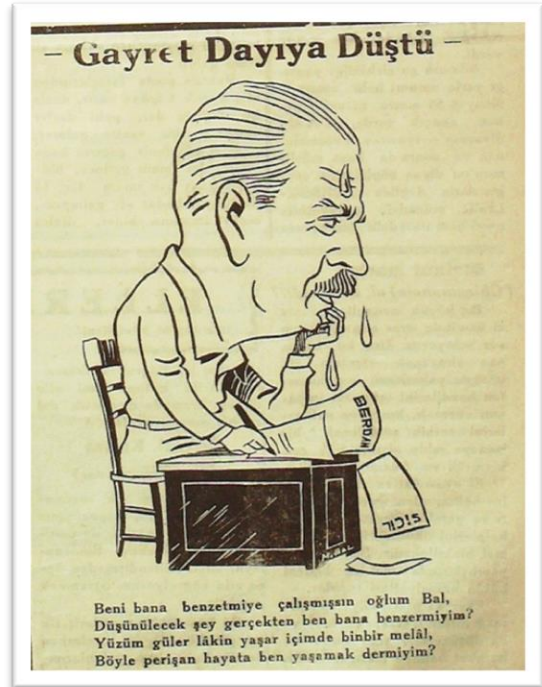
Görsel-7: Berdan'da Yayınlanan İlk Çizim (25 Temmuz 1925)

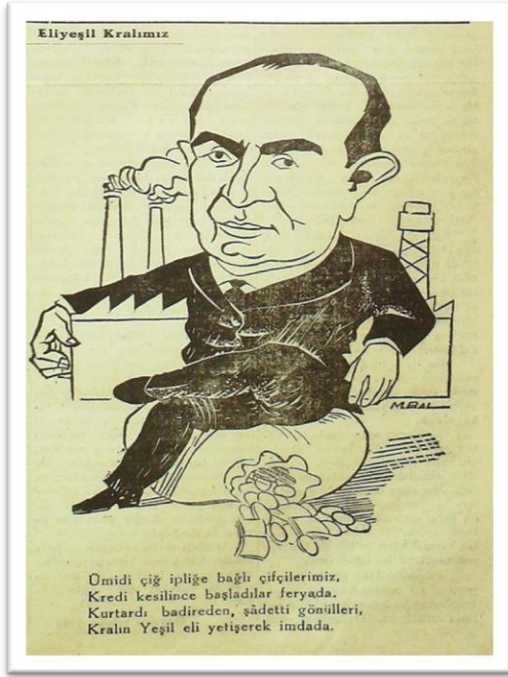
Görsel-8: Yerel Karakterlerden Tüccar Kayhan Ramazanoğlu (4 Kasım 1949)

Görsel-9: Karikatürist M. Bal'ın Kendisini Çizdiği Resim (23 Eylül 1949)

Görsel-10: Fabrikatör Sadi Eliyeşil (10 Mart 1950)

Görsel-11: Eller Milletvekili (21 Nisan 1950)

Karikatür yapma tekniğiyle oluşturulan çizimler gazetenin çoğu nüshasının ilk sayfasında okuyuculara sunuluyordu. Genel anlamda fotoğrafın nadiren yer aldığı gazetede karikatürlerle halk tarafından tanınan veya Berdan'ın yer verdiği yerel karakterlerin bu tür resimleri bulunmaktaydı. Bu örneklerle gazete zengin içerikler sunmak istiyordu.

Sonuç

Adana ile Mersin arasında yer alan Tarsus oldukça gelişmiş bir kenttir. Özellikle Türkiye'nin demokratikleşme dönemi olarak adlandırılan süreçte yeni partilerin politik hayata katılmasıyla yayın hayatında öne çıkan bir kent oldu. Bu dönemde bölgede okuyucularla buluşan Gülek, Demokrat, Toros gazeteleri gibi Berdan da yayın hayatına başladı. Adana ve Mersin kentlerinde yer alan matbaalar sayesinde Tarsus basın hayatı da güçlendi.

Berdan Gazetesi, Tarsus kenti özelinde yerel, ulusal ve evrensel haberleri yaklaşık 4 sayfasına sığdıran bir yayım olarak bölge halkına hizmet vermeye başladı. İlk sayısı 4 Temmuz 1949 tarihine çıkan gazete tarafsız, milliyetçi, komünizm karşıtı ve dini değerlere önem veren içeriklerle kendini gösterdi. Özellikle uzun yıllar ülke yönetiminde bulunan CHP'nin iktidar olduğu son dönemi ile DP'nin iktidara geçtiği süreçte yayın yapan gazete tarafsızlığını korudu. Bununla birlikte yerel anket çalışmalarına yer veren gazete farklı bir tarzda halkın nabzını tutmaya çalıştı. Her ne kadar anket çalışmalarıyla sonuçları tahmin edemese de bölgenin düşüncelerine ışık tutmaya çalıştı.

Yerel anlamda diğer gazetelerden farklı içerikler sunmaya çalışan Berdan yerel tarih konusunda seri yazılar yayınladı. Kültürel haberlere yer veren gazetenin spor bölümü bulunmamaktaydı. Milli gün ve bayramlarda özel içerikler yayınlayan gazete dönemin ilk sayfa sunumlarında karikatür yapma tekniğine yer verdi. Nadiren ulusal içerikli karikatürler yayınlayan gazetenin neredeyse yarısından fazla nüshasında bölgenin önemli simalarının siyah-beyaz çizimleri bulunmaktaydı.

Çok Partili Yaşama Geçiş Döneminde Tarsus Kentinde Yayınlanan Tarafsız, Milliyetçi, Yerel Bir Gazete: Berdan

Son olarak yayınladığı yerel haberler, simalar, gelişmeler ve izlediği yayın politikasıyla bölgenin bir belleği oldu. Bu anlamda Tarsus kentinin geçmiş izlerinin ve geçirdiği toplumsal-siyasal evrelerinin bilgi-belge kaynağı olarak tarihteki yerini aldı.

Kaynakça

Kitaplar

- Armaoğlu, Fahir, Türk Siyasi Tarihi, İstanbul: Kronik Kitap, 2017.
- Girgin, Atilla, Türkiye’de Yerel Basın, İstanbul: Der Yayınları, 2009.
- Kabacalı, Alpay, Başlangıçtan Günümüze Basın Sansürü, İstanbul: Literatür Yayınları, 2000.
- Nalcıoğlu, Belkıs Ulusoy, Türk Basın Tarihi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Selim N. Gerçek, Matbuat Tarihi, İstanbul: Büyüyenay Yayınları, 2019.
- Şeker Mustafa, Yerel Gazeteler: Tekniği İçeriğiyle Çalışan Profili Haber Kaynakları Ekonomi Politikası Gücü ve Sorunlarıyla, Tablet Yayınevi, Konya, 2007.

Makaleler

- Bozkurt, B., Bozkurt, İ. “Demokrat Parti İktidarı Döneminde İçel (Mersin)’De Seçimler”. Tarih ve Günce (2022): 301-331 <<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tarihvegunce/issue/72558/1132939>>”, t.y.
- Erkal, Abdi. “Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Yerel basının Gelişim Süreci”. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 2019. <https://doi.org/DOI: 10.18094/josc.397938>.

Arşivler

- TBMM 8. Dönem Ad Defteri 1950, TBMM Milletvekili Kütüğü.

Sürelî Yayınlar

- Berdan Gazetesi, 1-57. Sayılar.
- Gülek Gazetesi, No: 806, 809. Sayılar